

Penningen op vakantie

Nu het vakantie seizoen in volle gang is, wil ik u wat vertellen over mijn penningervaringen in het buitenland. Nee, ik neem geen penningen mee op vakantie. Ik kijk wel bij elke brocante of verzamelaarsmarkt hoopvol uit naar mooie aanwinsten. Dat valt meestal tegen. Vorige zomer vond ik op een zondagsmarkt met tweedehandswaar in Brussel bij een Marokkaanse handelaar op een vloerkleed onder meer een tiental penningen uitgestald. Merendeels niets bijzonders, maar er was er één bij die mijn aandacht trok. Na volgens goed gebruik wat te hebben afgedongen op de vraagprijs, was het stuk voor 12 euro het mijne. Daar kun je je geen buil aan vallen. Nu blijkt de waarde van FIDEM-catalogi, want thuis was snel de naam van de maker, Raymond Joly, opgespoord. Prominent aanwezig in vrijwel elke Franse FIDEM inzending. Joly, in de zomer van 2006 op hoge leeftijd overleden, was penningontwerper bij de Monnaie de Paris. Tot op het laatst heeft hij penningen ontworpen en nog steeds is er bij de Monnaie werk van hem te koop. Bewonderaars hebben een website opgezet met naar keuze een Franse en een (beroerd vertaalde) Engelse tekst. Daarop zijn vrijwel alle penningen van Joly te zien, met uitzondering van de mijne. Die werd door de deskundigen als een echte 'Joly' herkend, maar was bij hen toen nog niet bekend. Hij zal aan de catalogus worden toegevoegd. Zoiets geeft je moed en ik ging verder zoeken. Zo vond ik twee Joly-penningen in oude nummers van *De Beeldenaar*. In *De Beeldenaar* 1986-10 *Het kind Jezus in de Tempel te midden van zijn leraren* en *Doop van Christus in de Jordaan* en een

door G. van der Meer uitgebreid beschreven *Jeroen Bosch-penning* in *De Beeldenaar* 1979, blz 209-210.

Een en ander was voor ons aanleiding om ook eens de Monnaie te bezoeken. Op weg naar het Franse zuiden hadden wij die mogelijkheid. De caravan eerst maar eens neergezet op een camping in de buurt van Parijs en met de regiotrein naar het centrum van de stad gereisd. Helaas bleek de Monnaie ook zomervakantie te houden en die viel toevallig vrijwel samen met de onze (de laatste twee weken van augustus). De etalages van de Monnaie waren wel mooi ingericht, maar helaas nogal op hoogte, zodat je de penningen niet goed kon zien. We hebben dus een tijdje hebberig staan kijken en zijn toen maar verder door de stad gaan wandelen, vastbesloten om de terugreis opnieuw te onderbreken voor een bezoek aan de Monnaie. Ruim twee weken later was die wel open, maar wat een teleurstelling om nu die penningen van dichtbij te zien. Veel speciaal voor verzamelaars gemaakte penningen in de

HENK VAN DER VORST

Raymond Joly, jaartal onbekend

Raymond Joly, *Het kind Jezus in de Tempel te midden van zijn leraren*, 1986

rubrieken sprookjes, beroemde mensen en vul verder maar in. Mooie plaatjes vakbekwaam op het ronde brons geplaatst, maar een beetje in de sfeer van de postzegels van de Arabische Emiraten. We werden er niet warm van: veelal (matige) vorm zonder al teveel inhoud. Zelfs de nog aanwezige Joly-penningen deelden in de malaise.

Op zijn website is beter werk te vinden. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de meeste penningen wel tamelijk goedkoop waren (in prijs). We hadden op deze teleurstelling enigszins voorbereid kunnen zijn. In haar bespreking van de *Jeroen Bosch-penning* spreekt ook Van der Meer haar teleurstelling uit over het gebrek aan herschepping en dat, voorzover er nieuwe elementen aan een bestaand plaatje zijn toegevoegd, dit nauwelijks of niet in de geest van Bosch is.

Duitsland

Een kennis uit Halle (Duitsland) tipte ons dat aldaar in september 2007 een grote penningtentoonstelling zou zijn: *Die Welt <<en miniature>>, Deutsche Medaillenkunst heute*. Een goede gelegenheid voor een korte reis naar Halle. Dat bleek een verrassend mooie stad te zijn, waar veel te beleven is voor de kunstliefhebber. Interessante kleinschalige musea en een actief kunstenaarsleven. In Halle is ook de kunstacademie

Bernd Göbel, *Albrechts-fontein in Halle, Duitsland*

Bernd Göbel, *Kardinal Albrecht*, 1997
(1/2, ware grootte)

Burg Giebichstein gevestigd en daar was tot zijn recente pensionering de in penningkringen wereldbepaalde Bernd Göbel werkzaam als hoogleraar beeldhouwen (incl. het maken van penningen). Göbel verwierf als beeldhouwer nationale faam toen zijn monumentale fontein met beeldengroep een aantal jaren geleden in Halle onthuld werd. Op de Duitse televisie werd uitgebreid aandacht geschonken aan de zeer omstreden weergave van de beroemde kardinaal Albrecht.

De fontein beeldt markante zaken uit Halle's geschiedenis uit en daarbij mocht uiteraard kardinaal Albrecht (1490-1545) niet ontbreken. Albrecht was een berucht vrouwenjager die zich niet ontzag om menig gehuwde vrouw aan haar echtgenoot te ontrukken voor eigen erotisch genot. Dit wapenfeit was algemeen bekend, maar werd bij officiële gelegenheden liever met de mantel der liefde bedekt. Göbel koos er voor om Albrecht af te beelden als naakte man die zich wellustig op een vrouw stort die zich nog vertwijfeld, maar vergeefs, vasthoudt aan haar echtgenoot. Daar waren de opdrachtgevers van de fontein niet blij mee, nog minder blij waren ze met de oorspronkelijke versie waarbij de naakte Albrecht ook nog zijn kardinaalsmuts op had. De uitvoering van de

fontein werd er jaren door vertraagd en het compromis werd, dat Albrecht weliswaar naakt, maar ook zonder muts zou worden weergegeven. Göbel bedacht als geniale oplossing vervolgens een haardracht voor Albrecht die ook voor niet-kenners verdacht veel lijkt op een kardinaalsmuts. U begrijpt dat er alle aanleiding was voor een stevige rel en veel aandacht daarvoor in de media.

Göbel zou Göbel niet zijn geweest als hij er niet ook een prachtige penning van gemaakt had en hierop is Albrecht in al zijn 'glorie' te zien. Ook hier roept de kardinaalsmuts bij mij associaties op en wrijft Göbel zijn landgenoten nog eens stevig de reputatie van Albrecht in. Wat is de penning toch een prachtig medium. De fontein is inmiddels een grote toeristische trekpleister in Halle, maar wij kwamen voor de penningtentoonstelling in de prachtige oude burch Moritzburg (de oorspronkelijke residentie van kardinaal Albrecht). Ongeveer 300 penningen van honderd Duitse kunstenaars, uit de periode 2000-2006 waren er tentoongesteld. De hogeschool Burg Giebichstein is een centrum voor penningkunst in Duitsland, met Göbel als de grote leermeester en inspirator. Het wekte dan ook geen verwondering dat een flink

Bernd Göbel, *Über Brüder*, 2003 (1/2 ware grootte)

deel der exposerende kunstenaars door Göbel was opgeleid: ongeveer 20% van de penningmakers.

Enige bevlogenheid kun je de Duitse kunstenaars zeker niet ontzeggen, zo oppervlakkig als de 'Monnaie-penningen' waren, zo doortrokken van betekenis en maatschappij-kritisch waren de Duitse penningen. Hier volgde de vorm de inhoud. We werden eigenlijk plat geslagen (wel mooi voor een penningliefhebber) door de overvloed aan betekenis en eens te meer bleek welk een krachtig medium de penning kan zijn voor het overbrengen van meningen en gedachten. Het betekent ook dat je behoorlijk op de hoogte moet zijn van de cultuur en geschiedenis waar de makers uit voortkomen en daar schoot in ons geval onze kennis soms tekort. We hebben meerdere rondgangen over de tentoonstelling gemaakt om enigszins grip te krijgen op het getoonde. Gelukkig was er een schitterend uitgevoerde en zeer informatieve catalogus beschikbaar en daarmee werd de toegankelijkheid van verschillende penningen gelukkig vergroot. Ik lees er nog bijna wekelijks in. De penningen waren er in alle varianten, van de min of meer klassieke ronde platte penning en zogenaamde XXL-penningen (ongeveer 80 cm in doorsnede) tot objecten die eerder in de categorie kleinplastiek thuishoren. Voor de kenners: er was

ook redelijk veel 'Over the Edge'. De boodschap leek daarbij dat een klein plastiekje met een speciale betekenis of boodschap ook tot de penningen gerekend dient te worden (althans volgens de kunstenaar en in diens verlengde de organisatoren van de tentoonstelling). Misschien is dat ook wel het wezen van de penning: een klein handzaam kunstwerk met een boodschap.

Göbel was er zelf ook vertegenwoordigd, onder meer met zijn, eerder door Guus Hellegers in *De Beeldenaar* getoonde, penning *Über Brüder* uit 2003 (*De Beeldenaar* 2005-1). Merk op dat in *De Beeldenaar* 2002 als jaartal voor de penning genoemd wordt, de Duitse catalogus noemt 2003. De tekst 'Wo wir waren war immer vorn und wenn wir hinter waren war hinten vorn' is schitterend en stelt de bedenkelijke kanten van leiderschap aan de kaak, met name daar waar onvoorwaardelijke trouw aan en geloof in leiders geëist wordt. De penning is uiteraard niet rond, die edele vorm paste niet bij het zo verderfelijke gebleken systeem van de heren Marx, Lenin en Stalin. Strikt genomen hoort Marx niet bij de uitvoerders, maar zoals Göbel in een toelichting schreef: 'ze werden ons altijd in één adem opgedrongen in onze schooltijd'. Hij gaf zijn bitterheid verder uiting door de penning in twee helften uit te voeren. De voor- en achterkant

Carsten Theumer,
Zur Hochzeit, 2002
(1/2 ware grootte)

worden door ijzerdraadjes en een splitpen bijeen gehouden, net zoals het hele systeem kunstmatig bijeen gehouden werd. De achterkant met de tekst in de tegenwoordige tijd en de geweren die nodig waren om de trouw en het geloof te bestendigen, spreekt verder voor zich. Tussen beide penninghelften zit nog een briefje verstopt met een boodschap die onthult wordt zodra de splitpen en de ijzerdraadjes het begeven hebben. Deze penning zet eigenlijk de toon voor wat de expositie te bieden had; vaak rauw en zeer kritisch. Penningen met veelzeggende titels zoals *Frieden in der Bedrohung*, *Engel der Zeit im Jahr 2000*, en uiteraard ook over de gevolgen van de Duitse eenwording, de klimaatsdreiging en andere zwaarigheden. Maar ook penningen ter gelegenheid van een huwelijk of geboorte of ter nagedachtenis van iemand. Theumers huwelijkspenning was ook zeer geestig: niks geen roosjes en geen hartjes, maar twee schreeuwende mensen tegenover elkaar met als boodschap dat als je je in een langjarig verband aan elkaar bindt, je ook door de dieptepunten heen moet kunnen.

Om misverstanden te voorkomen: het was een buitengewoon interessante en indringende expositie. Het summum van wat de penning aan zeggingskracht te bieden heeft.

Wat ons verder opviel was de doorgaans zeer lage oplage waarin de penningen werden uitgebracht: voor een vrije penning was vijf exemplaren heel

gewoon. Dat verbaasde me zeer, want van verschillende penningen had ik dolgraag een exemplaar willen hebben en ofwel zijn deze inmiddels uitverkocht, dan wel heeft de gemiddelde Duitse penningliefhebber een andere smaak dan ik. Het is uiteraard onbegonnen werk om hier alle kunstenaars te bespreken, maar ik wil er toch een paar noemen die prachtig werk lieten zien dat zich ook zonder diepgaande kennis van de Duitse cultuur liet interpreteren. Dat zijn onder meer: Anne Hentschel, Tillo Kügler, Silvia Klöde-Hoffmann, Barbara Ruppel, Siegfried Zimmermann,

Klaus Kowalski,
Maria-Boodschap,
2000

Heinz Hoyer, Carsten Theumer, Andreas Jähmig, Gertrud Wetzel en Thomas Duttenhoeffer. Op de website van de Deutsche Gesellschaft für Medaillenkunst kunt u van veel van deze mensen recent werk aantreffen. Ik toon als voorbeeld nog de penning *Maria-Boodschap* uit 2000 van Klaus Kowalski.

Tot slot kan ik u zeker aanraden een poging te ondernemen de catalogus van de tentoonstelling te verwerven. In Halle werd geen gelegenheid geboden penningen van de exposerende kunstenaars aan te schaffen, maar de catalogus biedt mij in elk geval voldoende houvast om bij volgende bezoeken aan Duitsland

gerichter te zoeken: zij bevat de adressen van de kunstenaars. Bovendien, zoals Hans de Koning ooit opmerkte: van plaatjes van echte penningen – ik vermijd in dit verband liever het sleetse woord mooi – kun je ook genieten. ■

Henk van der Vorst is penningliefhebber en verzorgt in *De Beeldenaar* de rubriek Penningnieuws.

LITERATUUR

ULF DRÄGER / ANDREA STOCK (ed.) *Die Welt >>en miniature<<, Deutsche Medaillenkunst heute 2000-2006* (Stiftung Moritzburg, Halle 2007). www.raymond-joly.com

Foto's zijn ontleend aan de catalogus en van de auteur.

(advertentie)

MUNTMANIFESTATIE 2008

Zaterdag 20 September - Hotel Van der Valk Assen

Met afstand de grootste Nederlandse Muntenbeurs en met een groeiend aanbod papiergeld en penningen & meer dan 100 deelnemers uit tenminste 10 landen. Een evenement dat u niet mag missen !

TIP: Noteert u deze datum alvast in uw agenda !!!

Voor alle aanvullende info zie: WWW.MUNTMANIFESTATIE.NL